

**ADİMIRE USORO EGWUREGWU N'OMUMU ASUSU
IGBO N'OGO PRAIMARI NA ZOON MMUTA
EZEAGU, STEETI ENUGWU**

Ebubechineke, Ifeyinwa
Centre for Igbo Studies
University of Nigeria, Nsukka
ifeyinwa.ebubechineke@unn.edu.ng

Umjedomede

Nchọcha a nyochara adimire usoro egwuregwu n'omumu asusu Igbo umuaka n'ulo akwukwo Praimari, Zoon Mmuta Ezeagu, Steeti Enugwu. Nchọcha a jedebere n'ulo akwukwo Praimari klasị nke mbu. Mbunuche izugbe nchọcha a bu ichoputa etu usoro egwuregwu si eme ka umuaka muta asusu Igbo nke oma. Mbunuche kpom kwem nchọcha a bu: ichoputa akara miin agbam mbu umuaka ndi e ji usoro nkuzi egwuregwu kuziere omumu asusu Igbo na ndi e ji usoro nkiti kuzie. Nka nchọcha e ji mee nchọcha a bu usoro nchoputa. A ga-enwe otu nchoputa ndi a ga-eji usoro egwuregwu kuziere na otu ntulekorita ndi a ga-eji usoro nkiti kuziere. Ndi e jiri mee nchọcha a bu umuaka onuogu ha di iri isii (60) ndi klasị mbu sitere n'ulo akwukwo anọ (4) n'ebe mmepe anọ di na Zoon Mmuta Ezeagu na-elekota ulo akwukwo praimari. E sitekware n'ime ulo akwukwo di iri asato na anọ (84) horo ulo akwukwo anọ nke abuo (2) n'ime ha bu otu nchoputa ebe ulo akwukwo abuo (2) ndi ozo bu otu ntulekorita. O ji nsere ebumnobi sere ulo akwukwo anọ ndi ahụ di ka ha sirị nodebe onwe ha, ka o diiri ochọcha mfe. Ngwa nchọcha bu 'Nnwale Adimire Usoro Egwuregwu n'Omumu Asusu Igbo na Praimari (NAUEOAIP). O bu miin na ndipu n'izugbe ka ochọcha ji tuchaa agbam mbu umuaka otu nchoputa na otu

ntulekorita. Nchoputa gosiri na umuaka ndi e ji usoro egwuregwu kuziere omumu asusu Igbo mere nke oma kara umuaka ndi e ji usoro nkiti kuziere omumu asusu Igbo nakwa na usoro egwuregwu na-akpali mmasi umuaka n'omumu asusu Igbo. Ochocha tunyekwara aro ka ndi govmnt na-enye ndi nkuzi ozuzu n'ulo akwukwo keedukeshon na Mahadum na-eji nka usoro egwuregwu kuziere ndi nkuzi no ozuzu ka ha muta ma jiri mmuta ha nwetara kuziere umuaka n'ulo akwukwo praimari ka ha nwee ike imeta nke oma nakwa ka ha muta ogugu Igbo, ka ndi nne, nna na ndi nlekota umuaka na-enye umuaka ohere ma na-esonyere ha na-egwuri egwu n'ihia na egwuregwu na-ewulite amamihe, ma na-enye ha nkunwu okwu, e wulite mmasi, ekemeke uche umuaka nke na-eme ka ha tinye uchu imu asusu Igbo ma mutakwa ya nke oma

Mkpelite **Ntala nchocha**

N'ulo akwukwo tumadi n'ogo praimari, ndi nkuzi na-eji usoro nkuzi di iche iche na-akuzi omumu asusu. Omumu asusu n'usoro egwuregwu kachasi adota mmasi nwata akwukwo ma na-akwalite ekemeke uche ya, mmesonye ya, na-egbokwa otutu mkpa nke uburu. Dewey (1939) kwara egwuregwu di ka oru n'ebe umuaka no mana oru a enweghi ebumnobi kpom kwem ma o bu isi njedebe. Na mmalite oge abum nwata, nwata o bula na-achio uzio o ga-eji kowaputa onwe ya n'echiche ya etu a ga-esi ghota ya. Ya ka Carr (2000) jiri kwuo na egwuregwu na-enye umuaka ohere iziputa mmetuta n'ahu ma kwuputakwa echiche ha. O bu site n'asusu nke a na-asu na gburugburu ya ka nke a ga-eji di ire. Asusu gburugburu nwata ka a kporo asusu epum. Asusu epum bu asusu nke o namuta isu oge o ka pere mpe, nke ya, nne, nna na umu nne ya ji ekwukorita okwu n'ulo. O bu ya ka nwata ji akowaputa

onwe ya n'ụdị a ga-aghota ya, nke na-enyere ya aka ikwunwu okwu n'asoghi anya, emeghi ihere ma o bu tuo egwu. Mbah (2012) kowara asusu epum ka asusu mbu nwata matara n'akpachaghi anya tinye mgbalị o bua na ya. Asusu epum na-ewulite nghota, amamihe, echiche ma na-ahazikwa ahumihe uwa nwata ma o buru na e jiri ya zulite ya. O bukwa site n'enyemaka asusu epum ka umuaka ji enwe nghota mbu banyere uwa ha na gburugburu ha.

Asusu epum ka nwata na ibe ya ji egwukorita egwu ma na-ekwukorita okwu, nke na-ewulite nka okwu ya mgbe ya na ndi ozo na-emekorita. Mgbe nke a mere, nwata di etu a na-enwewanye amamihe, mutawanyekwa isu asusu Igbo nke oma, asu were were ya ana-adiwanye oku oku. Site n'asusu epum, nwata na-enweta mmuta toro ato nke amamihe odinaala na-enye, ma o jiri ya too. Sitekwa n'amamihe odinaala, nwata na-enweta ezi ako na uche. UNESCO (2013) gbara ama na umuaka onu ogu ha di n'agbata nde iri ise ruo nde iri asaa na ise ejighi asusu epum ha zulite na-enwe oke ihe ndaghachi azu n'ulo akwukwo n'ih i na ha amaghi asu asusu epum ha. Fafunwa (1983) kowara na nwata na-amuta ihe nke oma n'asusu epum ya. Asusu epum ka umuaka ji egwuri egwu.

Egwuregwu bu otu n'usoro nkuzi, nke onye nkuzi ji aka ya webata na nkuzi na omumu asusu Igbo iji mee ka umuaka nwee mmasi n'omumu asusu Igbo ma muta ya nke oma. Iji usoro egwuregwu kuziere umuaka ihe omumu mara mma maka na usoro a ga-eme ka umuaka sonye nke oma n'ihe omumu ahụ. Egwuregwu gunyere ibu abu, uri, ikwe ukwe, igu egwu, ifo, ifo egwu, igu mbem, egwu onwa, abu nwa, egwu mgba, egwu nkiti, ikpasara nwata nkata nakwa otutu egwuregwu ndi ozo. Nigeria Educational Research Council (1982) kwuru na e were egwuregwu kuziere nwata asusu Igbo nwata ahụ emee nke oma. Donnel (2011) kwadokwara nke a site n'ikowaputa na umuaka kacha amuta ihe (asusu Igbo) n'usoro egwuregwu di ka okwe, mbem, akuko ifo, ihe osise,

igu egwu na ụzọ mmekọrịta ọha ndị ọzọ. Nair, Yusof na Arumugam (2013) kwukwara na usoro egwuregwu a haziri nke ọma na-enyere ụmụaka praịmarị aka n'omumụ asụsụ Igbo. Egwuregwu na-enye aka n'izulite ma iwulitekwa nka nghọta nwata. Dị ka Maheshwari (2013) siri kọwapụta, Froebel kwuru na egwuregwu dị ka ntọghe akụkụ, nke a kuru n'ubi n'ụzọ nsina chi. Egwuregwu dị mkpa ma kwesikwa oge a, nke mejupụtara ndụ ụmụaka, nke ga-ewetakwara ha ezi otuto na mwulite. Egwuregwu bụ ụma, asụsụ ọha na njiri mara ụmụaka. O bụ ọnatara chi nye ha. A na-ghị amanye ha amanye gwuo egwu. Ya ka Kraus (1990) ji tūnye si, na ebe egwuregwu bụ ọnatara chi nye ụmụaka na egwuregwu ha ekwesighi ibụ na mmanye. Ha hụrụ egwuregwu n'anya nke ukwu. Ha na-enwe mmasị igwuri egwu oge o bula ha mụ anya ma nwekwa ahụ ike, n'ihị na nwata ahụ esighi ike anaghị egwuri egwu. Egwuregwu na ụmụaka gbara ndụ. O na-ewepu ike ọgwụgwụ, ume ida mba ma na-enyekwa ha obi uto na-ewulitekwa mmasị ụmụaka. Froebel n'ime Maheshwari (2013) kọwara na usoro egwuregwu na-eme ka ụmụaka na-akọwaputa onwe ha n'enweghi ihe mgbochi, asoghi ihere ma o bụ iwu ụjọ. N'ihị nke a, ka NERC (1982), Nwadike (1990) na Azikiwe (1995) jiri duọ ndị nkuzi odu ka ha na-eji usoro egwuregwu akuzi ihe n'agbanyeghi ogo klasị ha na-akuzi na sobjekt kwa. O kọwara na usoro a na-ewebata n'ime ụmụaka mmuo nnwere onwe na ntukwasị obi. Nke a ga-eme ka nkuzi na omumụ gazie nke ọma.

Na nkuzi na omumụ, e nwere akara a turu anya na nwata akwukwo ga-enwe ka o buru na o mere nke ọma. Oge ufodu, nwata nwere ike inwa oko ya ma o gaghi eru ogo a choro, n'agbanyeghi na nwata ahụ mere ike ya. Ma a ga-ahutakwa nwa a di ka onye emeghi nke ọma. O bụ n'ihie omume, nnwale ma o bụ ule ka e si amata nwata metere di ka a choro.

O bụ onye nkuzi ka o diiri inwe mkpebi gbasara ka nwata o metara nke ọma ma o bụ na o metaghi n'ihie o na-amu. Mgbe

nwata gosiri na ya emeela ike ya site n'imuta ihe omumu onye nkuzi turu anya n'aka ya, nke a kuziere ya site n'usoro egwuregwu, a ga-asị na o mere ofuma. Nke a di ire n'ih na onye nkuzi ruru oru diiri ya site n'iji usoro egwuregwu nke mere ka umuaka ghota ma sonye n'ihe o na-akuzi na klasi.

Usoro nkuzi bu uzọ ndi ahụ onye nkuzi na-agbaso eme ka umuaka mata ihe o choro ikuzi. Onye nkuzi iji usoro di mma akuzi ihe (Igbo) na-eme ka umuaka nwee mkpalị nakwa mmasi ga-eme ka omumu Igbo ma o bu ihe o bua gazie nke oma. O bu ezi okwu na otutu ndi okacha mara kwenyere na o nweghi usoro nkuzi a ga-asị na o ka ibe ya mma, ma ha kwenyekwara na o nwere ndi ka ibe ha adi ire na nkuzi ihe ufodu na klasi kwa. Ya ka o ji di mma na onye nkuzi asusu Igbo ga-ama usoro di iche iche o ga-eji na-akuzi ihe nakwa usoro kwesikariri klasi ahụ. O bu ya ka Ewunonu na Epuchie (2014) jiri kwado usoro egwuregwu di ka nka nkuzi na-akwalite omumu na asumasusu, nghota na mma mmuta na ndu umuaka praimari, mgbe onye nkuzi ji usoro egwuregwu di iche iche akuziri ha. Ha kwukwara na umuaka na-eji usoro egwuregwu ndi a amu ihe o bua ma na-aghotakwa ya. Nwigwe (2012) kwadokwara iji usoro egwuregwu akuziri umuaka site n'ikwuputa echiche Gage na Berliner (1984) ndi siriri na ikuziri nwata ihe o bua n'onu nkiti bu mma agha na-egbuka mmasi nwata nwere n'omumu ihe (Igbo). Nke a gosiri na iji usoro egwuregwu di ka nka nkuzi ka mma karija iji okwu onu nkiti. Ndi okacha mara choputara usoro a di ka ezigbo uzọ iji kuziere umuaka inyere ha aka n'omumu na osusu Igbo. Ha choputakwara na usoro egwuregwu a kacha di ire n'ogo praimari malite na klasi mbu ruo na klasi nke ise, (afọ 5- afọ 11). Ha kwenyere na usoro a na-eme ka umuaka muta ka e si asu Igbo nke oma nakwa asu ya were were, were echiche ha mee ihe ma were oke mmeghari ahụ ha kwuo okwu. Egwuregwu n'uzo di iche iche na-enyere umuaka aka ime nke oma n'omumu asusu Igbo. Ha na-eji egwuregwu amu ihe omumu ma na-aghotakwa ya. Ha ji ya eri nri, asa ahụ, asa

efere, ekwu okwu, ata atụ, eyiri uwe ọ bụladi mgbe ha na- anyụ nsị. Egwuregwu na ụmụaka dị ka ara na obi, nke e nweghi ike ikewapụ maka na ọ na-eme ha obi ọma. Ime ka ha nwee mmasị n'ihe ọmụmụ ọ bụla, a ga-ewebatariri egwuregwu na ya. O nwere ike bụrụ akụkọ ifo, abụ, egwu, ọgụgụ mbem, ukwe, uri na agwugwa. Ha niile na-enyere ụmụaka aka n'ọmụmụ asụsụ Igbo n'ihì na ha na-ewulite nghọta ha. Mkpurụ okwu ha na-abawanyekwa ụba ma mekwa ka amamihe na ọgụgụ Igbo ha na-eto eto.

Agumakwukwọ nwata na-amalite n'ezinaulọ. Nne, nna, ụmụ nne, ohenwa na ndị agbata obi na-abụ ndị nkuzi mbụ ya. Ha na-eji afọ ole na ole na mmalite ndụ ha mụta ọtutu ihe n'usoro egwuregwu n'aka ha. Ụbụrụ ụmụaka ghere oghe nke ukwu ma na-amutakwa ihe ọsọ ọsọ karịa nke ndị okenye. Ọ bụ ya ka Abonyi (2018) jiri kwuo na ụbụrụ ụmụaka dị ka ogbo nke na-amikọrọ ihe ọ bụla mere na gburugburu ha, ihe mmadụ kwuru n'ọnụ dị ka asụsụ na ihe ndị ọzọ ga. Francais (2011) kwupụtara ima mma usoro egwuregwu dị ka ụzọ kacha mma ikpalị akwara ụbụrụ ụmụaka n'ihì na ọ na-enyere ụbụrụ aka inụ ọkụ. Ọ bụ ya mere na mgbe nwata malitere n'ụzọ egwuregwu na-ekwuputacha ihe ndị ahụ ọ mụtara daputara n'ọnụ onye nọ ya n'akụkụ nke ụbụrụ ya mịkọrọ, ọ taa okenye n'anya etu ha siri mụta nakwa onye kuziere ha ihe ndị ahụ niile. Ha bụ ihe ndị o ji ụzọ egwuregwu mata n'etinyeghi mgbalị. Ihe ndị ahụ ha mụtara n'oge abụm nwata ha na-edu ha na ndụ ha niile. N'egwuregwu, mmegharị ahụ nwata na-abụkarị ihe o letere n'anya ma natakwa na ntị. Ha niile na-enye aka ewulite nghọta nakwa asụm asụsụ. Mkpurụ okwu na asụm were were ha na-esiwanye ike, nke a mere ha ji ekwu okwu nke ọma etu mmadụ ga-aghọta ha. Ọ bụkwa n'ihì ya ka Ewunonu na Epuchie (2014) jiri kwuo na egwuregwu bụ nka na-akwalite asụmasụsụ, nghọta na mma mmụta na ndụ ụmụaka mgbe ha na-etinye onwe ha n'egwuregwu dị iche iche. Ụmụaka na-eji egwuregwu amụ ihe ọmụmụ ọ bụla n'ụzọ nke ka ha mma. Ọ bụ ya ka Nwigwe (2012) ji kwado

Gage na Berliner (1984) site n'irũ ụka na ikuziri nwata ihe o bula n'onu nkiti bu mma agha na-egbuka mmasi nwata nwere n'omumu ihe. Nke a putara na okwu onu nkiti e ji akuziri nwata asusu ejighi egwuregwu na-eme mmasi ha nwere n'omumu nakwa ihe ndi ozo ida. Nke a bu ezi okwu n'ih na di ka otu onye n'ime ndi nlekota umuaka n'ulo uka; ochocha choputara na a naghị agwa ha ihe n'okwu onu nkiti. Ime ka ha nu ya oso oso mee ihe a gwara ha, a ga-etinyeriri ya n'uzo egwuregwu di ka abu ma o bu ukwe. Ima atu, a choo igwa ha mechie onu: ihe a ga-ekwu n'uzo egwuregwu bu "aka n'onu uuu", ha aza "piiiim". Ha ejidecha onu ha aka, ebe niile edere duuu. O buru na ha kwucha oto, e tiere ha "ike n'ebe eee", ha azakwa "n'och eee". Ha niile agaa n'och ha noducha ala. Ma o burugodu na a choro ikpe ekpere, a gaghị asi ha mechie anya ka e kpee ekpere n'okwu onu nkiti kama ihe a ga-aguru ha n'udi abu bu "mechie anya giii, anyi na-ekpe ekpereee". Ha niile emechie anya ha. Etu ahụ ka o dikwa ma a choo inye onyinye n'ulo uka. A gaghị asi ha bia nyee onyinye kama a buoro ha abu a, "ego onyinye giii e jikwala ya taa akaraaa, ego onyinye giii bu ego Jizoos". Ozugbo a buwara abu a, ha niile na-ebili gaa kwuru n'ahiri ije nyee onyinye.

Egwuregwu na-emetuta omumu asusu Igbo umuaka ma e jiri egwuregwu abu akuziri ha asusu Igbo. Mwulite nghota, mbawanye mkpuru okwu, nhazi mkpoputa okwu na nkwa were were umuaka na-etowanye ma e jiri egwuregwu di ka abu kuziere umuaka ihe n'isi okwu o bula n'asusu Igbo tumadi na klasi mbu na-ewulite mmuo na mmasi ha ogologo oge ka ha ghara ida. Hindeme, Egounleti na Kottin (2018) kowara na iyi egwuregwu (abu) kuzie asusu Igbo na-akpolite mmuo na mmasi umuaka . O na-eme mgbe ha na-abu abu, ha na-amuta otutu okwu, mkpuru okwu, ezi mkpoputa, oto asusu nakwa omenaala. NERC (1982) na Nwadike (1990) kwadoro na egwu na amu e webatara n'omumu asusu na-enyere umuaka aka na mkpoputa mkpuru okwu, ndebe olu, na ike olu. Abu umuaka na-enwekari ndanusoro na uda ndakwasi

nke ha na-akụ ihe okukụ ma kwe ihe okwukwe. Ha niile na-eme ka omumu asusu kwe ma dikwaara ha mfe nghota. Mgbe umuaka so na-agu, na-ekwekwa ihe onye nkuzi guru ma o bu kwere, ha na-amuta ikpoputa mkpuru okwu ma matakwa isu asusu (Igbo) nke oma. Onye nkuzi nwere ike ikuziri umuaka “akukụ ahụ di iche iche” ma o bu “akukụ ahụ ndi na-emeghari emeghari” tinye ya n’udi abu. Ima atu “akukụ ahụ ndi na-emeghari emeghari:”

1. Otu isi m na-eme unara – ugboro ato.

O na-enye m obi uto

2. Otu isi m, otu aka m na-eme unara – ugboro ato.

O na-enye m obi uto

3. Otu isi m, otu aka m, aka m abuo na-eme unara – ugboro ato.

O na-enye m obi uto.

4. Otu isi m, otu aka m, aka m abuo, otu ukwu m na-eme unara – ugboro ato

O na-enye m obi uto.

5. Otu isi m, otu aka m, aka m abuo, otu ukwu m, ukwu m abuo na-eme unara -ugboro ato. O na-enye obi uto.

Di ka onye nkuzi na-abu abu a, o ga na-emeghari akukụ ahụ ndi ahụ o na-akpo aha, umuaka esoro na-akpoputa akukụ ahụ ndi ahụ. Mgbe ha na-eme nke a, ha na-amali elu na-eme ka akukụ ahụ nke ha ndi ahụ na-emekwa unara. Abu a n’uzo egwuregwu, umuaka na-esite na ya muta mkpoputa mkpuru okwu ma mutawanyekwa asu asusu nke oma. Abu nne na nna buoro ma o bu kweere nwata ga-enyere asumasu nwata ahụ aka itowanye ma na-agakwa were were. Ihe omumu o bula e jiri abu kuziere nwata anaghi adi nchefu tumadi ma e

tinye aha nwata ahụ n'abụ a na-abụ n'ih i na nwata ahụ ga na-abụ ya oge dum o chetara ya d i ka o na-egwuri egwu. N'ih ihe nd i a niile a rụturu aka na ntọ ala nchọcha a, o bụ ya kpaliri mmụọ ọchọcha ịchọputa ma ụjọ ha na-atụ o bụ ezi okwu o jiri lebaa anya na nsogbu nchọcha a nke isi okwu ya bụ adimire usoro egwuregwu n'omumụ asusu Igbo na prajimari, zoon mmuta Ezeagu, Steeti Enugwu.

Nsogbu nchọcha a, ole ma ole nchọcha e merela banyere omumụ asusu (Igbo) na-akowaputa na o na-ahia ndi nkuzi ahụ iji usoro egwuregwu akuziri umuaka ihe. O bughi so na nkuzi asusu Igbo ka nke a metutara. Ufodu ndi nkuzi na-akowa na ha amaghi etu ha ga-esi webata ya bu usoro nkuzi n'omumụ ihe. Ufodu kwa na-eche na ha ga-ezute nsogbu ijikwata umuaka ma ha webata usoro egwuregwu na nkuzi ha. Nke ozo bu na otutu ndi nne na nna na-agbaru ihu maka oke egwuregwu umuaka ha na-egwu. Ha kwuru na umuaka ga-ahapu ogugu akwukwo gwuwe so egwu. N'ih ihe nke a, ha anaghi ekwe ka umu ha na umuaka ndi ozo na-emekorita maka oke ngwuri egwu. Ha kwuru na ngwukorita egwu onu ga-emegha ha anya ma wepu ha uche n'agumakwukwo ma o bu duhie ha nke ga-emetuta agumakwukwo na akparamagwa ha. Ha hutakwara egwuregwu ka igbu oge nakwa ila ndu n'iyi di ka ndi nsirihu odinaala. Ha ji maka ihe ndi a na-egbochi umu ha igwuri egwu n'udi o bula. O bu n'ih ihe ndi a kpalitere mmuọ ọchọcha mere nsogbu nchọcha a n'udi ajuju ji buru: Kedu adimire usoro egwuregwu n'omumụ asusu Igbo na prajimari mbu, zoon mmuta Ezeagu, Steeti Enugwu?

Mbunuche izugbe nchọcha a bu ịchọputa adimire usoro egwuregwu n'omumụ asusu Igbo n'ogo prajimari na zoonu mmuta Ezeagu, Steeti Enugwu. Umuaka na-eme oke mkpotu ma na-agbaghari nke ukwu na klasi, nke na o na-ahia onye nkuzi ahụ ikpokota ha. O bu ebumnobi nchọcha a itucha adimire usoro egwuregwu n'omumụ asusu Igbo umuaka site n'iji usoro egwuregwu kuziere ndi otu nchoputa ma jiri usoro

nkịti kuziere ndi otu ntulekorita. Ya mere mbunuche kpom kwem nchocha a bu:

1. Ichoputa akara miin agbam mbọ umuaka praimari mbu ndi e ji usoro egwuregwu kuziere na ndi e ji usoro nkịti kuziere omumu asusu Igbo.

Ochocha gbasoro mbunuche ndi a tuchaa data .

Nchocha a bara uru nye umuaka , ndi nkuzi, ndi nne na nna. Nchocha a ga-enyere umuaka aka site n'ime ka ha mata asumasusu oso oso nakwa nke oma; nwe nkwunwu okwu; mata ihe di na gburugburu ha; kowaputa onwe ha nke oma; mwulite ike echiche; inwe ekemeke uche ma wepuru ha ihere; ujo; obi ilo mmiri. Nchocha a ga-enyere ndi nkuzi aka imata na ihe omumu o bula e ji nka usoro egwuregwu kuziere umuaka na-ekwe ha nghota ma chetakwa oso oso karja nke e ji okwu onu nkịti, isi onwu, oke mba, ipia utari, mfu ahụ ma o bu ike okpo n'isi kuzie. Ozo, o ga-emekwa ka ndi nkuzi mata na site n'usoro egwuregwu na umuaka na-enwe ohere inyocha ma mee nchoputa banyere gburugburu ha na imu asusu Igbo n'uzo nke ha, etu ha nwere ike na n'oge nke ha. Nchocha a ga-enyere ndi nne, nna na oha na eze bu ndi nkuzi mbu umuaka aka imata na ha ga-eweputara umuaka ohere na oge isonye n'egwuregwu ha. Mgbe ha na-esonyere umuaka n'egwuregwu ha, na-ekwunyere ha okwu, nka osusu ha a na-etowanye n'ike n'ike tinyere nkwa were were ha.

Nchocha a jedeberere n'ulo akwukwo praimari klasị nke mbu. Ha bu ndi no n'agbata afọ ise ruo afọ asaa (5-7). A matara afọ ndi a ka afọ egwuregwu na ndu umuaka na ndi ka sitere n'ulo akwukwo ota akara puta. O lebara anya n'ichoputa etu usoro egwuregwu si emetuta omumu asusu Igbo na praimari mbu. Ihe kpataara onye ochocha jiri horo klasị a na Zoonu Mmụta Ezeagu, bu na o bu ebe dijiri ya mfe inweta njatule ime nchocha a.

Egwuregwu na otuto ụmụaka

Egwuregwu na-ewuli mmụọ njikere na ekemeke uche. Ginsburg (2007) kọwara na egwuregwu dị oke mkpa na ndụ nwata ọ bụla maka otuto. Ọ siri na ndị 'United Nations for Human Rights' kwuru na nwata ọ bụla nwere ikikere igwuri egwu n'ihu na ọ bara oke uru n'otuto nwata maka na ọ na-akwalite ekemeke uche, ahụ ike, mmetụta n'ahụ na mmekọrịta ọha ya. Na ọ bụ ya ka o ji dị mkpa na ndị nkuzi ụmụaka kwesiri idị na-eji usoro egwuregwu na-akuzi ihe na klasị; maka na ọ na-ewulite usoro ọmụmụ ihe na mmasị ụmụaka . O kwuru na usoro egwuregwu na-enweta n'uju ezi mmekọrịta n'etiti ụmụaka na ibe ya nakwa n'etiti ụmụaka na ndị nkuzi ha na klasị; na inyere ha aka imuta asụsụ ha n'uzọ egwu na amụ. Usoro egwuregwu na-enye ụmụaka ohere iji ekemeke uche ha mee ka enyo uche ha tolite. Egwuregwu na-enye ụmụaka ohere imuta ihe site na nhurụ ụwa ha, kwalite ntụkwasị obi na mweli onwe. Ọ na-emekwazi ka ha nwee ezi mmasị n'omumụ asụsụ. Ya ka Scarfo na LittleFord (2008) jiri kwudosie ike na ndị nkuzi kwesiri idị na-ahapụ ụmụaka ka ha na-egwuri egwu site n'uzọ dị iche iche dị ka egwu, mbem, ikpo aja, igwu egwu na mmiri, mbudo, ihe a tụtụ atụ, nwata roba, na ihe ndị ozo ga-ejide mmasị ha ogologo oge. Ha gakwara n'ihu kwuo na e kwesiri ikewaputara ha ama ngwuri egwu ebe a ga-enye ha ohere imetụ, inyocho, nwale ihe ndị dị na gburugburu ama ngwuri egwu a. Ha siri na ihe ndị ahụ niile na-enyecha aka n'omumụ asụsụ. Na sitekwa n'egwuregwu, ụmụaka na-amuta inoro onwe ha, nwee amamihe ma mutakwa mkpuru okwu ọhụ. Bodrova (2000) n'akụkụ nke ya kwuwagara na egwuregwu na-enyere ụmụaka aka imuta n'uzọ onatara chi odimara na-anochi okwu; ebe Istomia (1977) kwuputara na ụmụaka na-aka echeta ihe ọ

bụla a kuziere ha n'usoro egwuregwu karịa ndị okenye ha e jiri usoro nkịtị kuziere otu ihe.

Ntulegharị atụtụ

Iji kwado nchọcha a, e lebara anya n'atụtụ ndị a bụ atụtụ nsina gburugburu, atụtụ nsina uburū na atụtụ ndina ncheke.

Atụtụ nsina gburugburu

Ndị tuputara atụtụ a dị ka Mbah (2018) siri kọwapụta bụ L. Pavlov, Leonard Bloomfield na ndị ọzọ n'afọ 1951. Ndị otu a kwenyere na ka nwata na-eto, ka ọ na-enweta ntuzi aka asụsụ site n'ihe ndị ọ na-eñomi na gburugburu ya. Ọ bụ n'uzọ dị etu a ka nwata si amụta asụsụ. Ndị tuputara atụtụ a kowara na nwata na-amụta asụsụ site na njali na kwunkwukwa sitere n'aka ndị mụrụ ha na n'aka ndị ohe nwa. Ndị otu a hụrụ ọmụmụ asụsụ dị ka njali na nzaghachi bụ nke nwata na-eme mgbe a kpaliri mmụọ ya. Ha kowara na site na kwunkwugha nwata kwughara mgbe o nwetaghị ihe a chọrọ, ọ na-eme ka nwata gbalịa n'ịsụ asụsụ nke ọma. Ha kowara na ihe ọ bụla nwere echiche na n'enyọ. Ha siri na, echiche ihe ọ bụla nwere bụ enyo ihe ahụ na-akpalite n'echiche mmadụ mgbe ọ bụla a kpọrọ ihe ahụ aha. Atụtụ a bara uru n'ihi na ọ na-enye aka n'ikọwapụta ihe gbasara ọmụmụ asụsụ na ihe a na-ahụ anya. Nke a bụ maka na mgbe a kpọrọ ihe ahụ aha enyo ya ga-abia onye ahụ n'uche. Atụtụ a rikwara mperi n'ihi na ọ bughị ihe niile a kpọrọ aha nwere enyo uche nke mmadụ nwere ike ighota. Ọzọ kwa, mmadụ niile enwekọtaghị nhata nha enyo nghota gbasara otu ihe ma ọ bụ ihe ọ bụla.

Atụtụ nsina uburū

Atụtụ a bụ Noam Chomsky tuputara ya dị ka Mbah (2018) si kwuo. Ọ chọputara atụtụ a n'afọ 1960. Atụtụ a gbaghara atụtụ nsina gburugburu. Ọ kowara na nwata ọ bụla na-ebu ngwa

mmata asụsụ (NMA) apụta uwa. N'atụtụ a, Chomsky kọwara na nwata ọ bụla, n'agbanyeghi ebe a mụnyere ya ma ọ bụ ndị gbara ya gburugburu na-amata asụsụ ma kwuo okwu n'ihia akụkụ ụbụrụ ya bụ nke Chineke kere maka ịsụ asụsụ. Chomsky kwenyesiri ike na e nwere enyo n'ụbụrụ isi mmadụ bụ nke e ji amata asụsụ na-agbanyeghi ma a kuziri ma ọ bụ na-akuzighi ya. Usoro omumụ asụsụ atụtụ a na-agbaso bụ usoro kwunkwukwa nke usoro njali na nzaghachi. Ha kwuru na njali na nzaghachi na-aha nhata nha. Atụtụ a bara uru n'ihia na a na-esi na ya amata ihe dị n'ụbụrụ mmadụ. Atụtụ a n'onwe ya riri mperi nke ya. Dị ka ndị ọka mmụta siri kwuo, o nweghi mgbe izugbe omume ihe na ọsịsa ya ga-esi gaa ihu ihu. Ndị mmadụ katọrọ atụtụ a maka na ọ kowaghi ihe mere umuaka niile ji amata asụsụ n'otu oge n'agbanyeghi gburugburu ebe a mụrụ ha na asụsụ a mụnyere ha na ya. Atụtụ a dabara na nchọcha a maka na ọ bụ site n'ihe na-eme na gburugburu ka nwatakiri na-esi amalite asụm asụsụ ya n'uzọ egwuregwu.

Atụtụ ndịna ncheke

Atụtụ a bụ nke Lakoff na Johnson tuputara n'afọ 1980. Ha tuputara atụtụ a ịji hazie arumuka bụ nke daputara n'etiti ndị otu atụtụ nsina ụbụrụ na ndị otu nsina gburugburu. Ndị a kowara na tupu a mata echiche okwu ọ bụla, a gaghị eleghara ọrụ ụbụrụ na gburugburu anya maka na ha dīcha mkpa n'omumụ na nghota asụsụ. Ha kowara na ngwa mmata asụsụ bụ ebum pụta uwa bụ nke ga-enyere mmadụ aka imata na ighota asụsụ mgbe ihe dị na gburugburu ya kpaliri ya. Ha tuputara atumatụ atọ gbasara etu asụsụ si arụ ọrụ; nke gunyere ichoputa ihe bụ ezi okwu n'ekwumekwu. Nke a ka ha kwuru na a na-achoputa site n'ibu ụzọ choputa ma echiche dị n'ahiri okwu ọ bụ nke dị n'onodu e jiri kwuo ya. Nke ọzọ bụ ichoputa ka echiche okwu ọ bụ ihe a na-ahụ anya nakwa ihuta ezi okwu izugbe. Iwu a na-ekwu na onye ọ bụla nwere etu o si amata ihe bụ ezi okwu na nkata ọ bụla. Ọ bụ ihe atọ ndị a

mere ha ji kpebie na ngwa mmata asusu di nnukwu mkpa n'uburu mmadu maka iji nabata ihe a kuziiri ya tumadi mgbe ihe di na gburugburu ya kpaliri ngwa mmata ahụ. Ya bu na atutu a dabara na nchocha a ma o buru na ndi nkuzi na umu akwukwo ejigbaa ihe ndi di n'uburu e bu puta uwa na ihe ndi di na gburu na nkuzi na omumu, mmata ga-adị ire.

Usoro nchocha

Nka nchocha

Nka nchocha ochocha ji mee nchocha a bu nchocha nchoputa. Nke a putara na e nwere otu abuo - otu nchoputa na otu ntulekorita. E ji usoro egwuregwu kuziere otu nchoputa ma otu ntulekorita bu ndi e ji usoro nkiti kuziere. A nwale ha site na nnwale nganihu na nnwale ndinazu. Ali (2006), kowara nka nchocha a di ka udi nchocha a na-eji usoro nsere nhata nha enweta ndi e ji eme nchocha. O kowara na iji udi nchocha nchoputa na ntulekorita na nnwale nganihu na nnwale ndinazu na-adị ire oge e ji ndi no n'otu ogo mee nchocha. Usoro a kwesiri nchocha a n'ihi na ndi otu abuo ndi a ochocha lebara anya no n'otu ogo.

Ebe nchocha

Ebe a no mee nchocha a bu na zoon mmata Ezeagu, di na Steeti Enugwu. Ama mmepe anọ mejuputara Zoon Mmata Ezeagu. E kewara Zoon Mmata a uzo anọ iji mee ka mmata bamie n'ime obodo ndi mejuputara Zoon Mmata ndi a. Mmepe etiti ndi ahụ bu mgbago uwgu Ezeagu nke nwere isi onodu ya n'Ogodome. E nwekwara obodo ndi digasi na mmepe etiti ndi a. E nwekwara Mgbago Ugwu odida Ezeagu, isi onodu ya di n'Olo. Ezeagu Etiti, isi onodu ya bu Aguobu Owa na Ezeagu Saut, nke nwere isi onodu ya n'Umana Ndiagu. Ulo akwukwo praimari di n'ama mmepe anọ ndi a di iri asato na anọ (84). E wetara ya n'ulo oru State Primary Education Board, Enugwu nke agumakwukwo afo 2021/2022.

Ndị njirime nchọcha

Ndị e ji mee nchọcha a bụ ụmụaka Praịmarị nke mbụ niile nọ na zoon mmụta anọ ndị ahụ dị puku abụọ (2000) n'ọnụ ọgụ. Ụlọ akwụkwọ dị iri asatọ na anọ (84). E sitere n'ụlọ akwụkwọ iri asatọ na anọ ahụ sere naanị ụlọ akwụkwọ anọ (4) n'usoro ebumnobi. N'ime ụlọ akwụkwọ anọ ndị ahụ, ọnụ ọgụ ha n'otu n'otu bụ State School, Obeleagu Umana 35; St.Peter's Primary School 33; Central School, Obinofia Ndịunọ 30 na Model Primary School, Obinofia Ndịunọ 32. N'ime ọnụ ọgụ klasị ndị a, ọchọcha ji usoro nhata nha sere na klasị ọ bụla ụmụaka dị iri na ise iri na ise. Ya bụ na ụmụaka e ji mee nchọcha dị iri isii (60). O mekọtara ha ọnụ klasị abụọ abụọ dị ka ha siri nọketa onwe ha na mgbasa ebe, site n'iji usoro tumbom tumbum sere ha. Otu nchọputa dị iri atọ (30) ebe otu ntulekọrịta dị kwa iri atọ (30). Ụmụaka ndị a nọ n'agbata afọ ise ruo afọ asaa.

Nsere na usoro nsere

Ọ bụ usoro nsere ebumnobi ka ọchọcha gbasoro sere ụlọ akwụkwọ anọ ndị a n'ime ụlọ akwụkwọ dị iri asatọ na anọ (84). Ọchọcha ji usoro nsere nhata nha sere n'ime klasị ọ bụla ụmụaka dị iri na ise iri na ise (15) ma jiri usoro tumbom tumbom sere klasị ndị otu nchọputa mekọta ha ọnụ ma mekọtazie klasị abụọ fọdurụ ka ndị otu ntulekọrịta. Ihe kpataara o jiri horo ndị Praịmarị nke mbụ bụ na ọ bụ klasị ka sitere n'ọta akara e ji usoro egwuregwu malitere omumu ihe. Ọchọcha tūrụ anya na ọ ga-enweta ihe ọ choro na klasị a nakwa n'aka ndị nkuzi ha. Ọ bụkwa ndị nkuzi ha ka ọ ga-ejikwa kuziere ha ihe ma zakwaa ajuju njumaza n'ihi na ụmụaka amatachabeghi ihe nke iza ajuju n'onwe ha.

Ngwa nchọcha

Ngwa nchọcha onye ọchọcha ji mee nchọcha a bụ ngwa nchọcha abụọ bụ nnwale nganihu na nnwale ndinazu nakwa

njumaza nke o kpọrọ ‘Njumaza Adimire Usoro Egwuregwu n’Omumu Asusu Igbo n’Ulo akwukwo Praimari (NAUEOAIUP) bu ajuju ederede njumaza nwere ndina ise. Ajuju njumaza ise ndi ahụ bu maka akara nnweta usa ochocha ga-eji ruo oru. O jikwa ihe o nwetara na intanet, obo akwukwo, nleta nsonye, ogbako umaka nakwa umaka chọochi ruo oru.

Nhazido ngwa nchocha

Iji hu na ngwa nchocha ndi e jiri mee nchocha a tozuru oke maka imejuputa mbunuche nchocha a, ochocha nyefere ya n’aka ndi okacha mara mmadu ato no n’Alaka Nkuzi na Mmuta, Mahadum Najirja, Nsuka ka ha nyochaa ma kwado na ha adila mma. Ochocha gbasoro ntuzi aka onye nlekota nchocha ya na nke ndi okacha mara ndi a dozigharia ngwa nchocha nke mere o jiri di n’udi o di ugbu a.

Usoro nnweta njiatule

Ochocha nwetara data site n’inye ndi nkuzi ajuju nnwale ndinihu nke e ji nwalee umaka tupu a kuziere otu nchocha abuo ndi a. Mgbe a kuzichara, a nwalee ha nnwale ndinazu. O bu site na nnwale abuo ndi a ka e siri choputa otu mere nke oma karja ibe ya. Ochocha hazikwara njumaza ma kee ya ndi nkuzi ha. O nakotakwara ha njumaza ndi ahụ ka o ghara inwe nke furu efu. Ozọ, n’ihi obubu ibu mgbasa ebe, ochocha were otu onye nkuzi otu onye nkuzi di ka ndi inye aka ya n’ulo akwukwo anọ (4) ndi ahụ e jiri mee nchocha na-elekota klasị o bula.

Usoro a gbasoro na nchocha a

Nchocha a weere izu uka anọ. Ochocha gbasoro usoro egwuregwu kwado nkuzi n’isi okwu ndi ahụ a kuziri na nchocha. O nyekwara ndi nkuzi nyeere ya aka ozuzu gbasara etu ha ga-esi jiri ederede nkwado nkuzi maka usoro

egwuregwu kuziere umuaka ihe. Nke a weere otu izu uka. Na ngwucha ozuzu, ndi enyemaka nchocha jiri ngwa nchocha NAUEQAIUP nye umuaka nnwale nganihu. N'ime izu uka anọ e mere nchocha a, ndi enyemaka nchocha bukwu ndi nkuzi ha, jiri ederede nkwardo nkuzi ndi ahụ kuziere umuaka ihe. E jiri nke e dere maka usoro egwuregwu kuziere ndi otu nchoputa ma jiri nke e dere maka usoro nkiti kuziere ndi ntulekorita. N'ikpeazu, a hazighariri ngwa nkuzi ndi ahụ ma jirikwa ha nye umuaka niile nnwale ndinazu ma nye otu o bula maaki ha.

Usoro nkwasị ihe a chọputara

Data e nwetara bu nke ochocha nyochara, gosiputa site n'igbaso mbunuche nchocha tuchaa njatule. O ji miin na ndipu n'izugbe nyochaa ma tucha data maka ndi otu nchoputa na ndi otu ntulekorita nwere nnwale nganihu na nnwale ndinazu. Ochocha gbasokwara usoro adim mma tuchaa aziza sitere na mbunuche nchocha ato ndi ozo malite n'otu ndina ruo na ndina ikpeazu.

Nchoputa

Mbunuche : Ichoputa akara miin agbam mbọ umuaka ndi e ji usoro egwuregwu na ndi usoro nkiti kuziere omumu asusu Igbo.

Mputara nnwale ndinihu ziputara na ndi otu nchoputa e ji usoro egwuregwu kuziere mere nke oma karia ndi e ji usoro nkiti kuziere omumu asusu Igbo. O bu ezi okwu na ha mere karia ndi otu ntulekorita kama ihe ha jiri karia adichaghi ukwu. Ndi otu nchoputa nwere akara miin 59.1, S.D ha buru 2.95. Ebe ndi otu ntulekorita nwere 58.4, S.D ha buru 2.92. Ya bu na e nweghi ndi iche putara ihe n'etiti akara miin nrite ndi otu abuo ndi a. Mana site na nchoputa nke nnwale ndinazu,

o gosiri na e nwere ezigbo ndi iche n'etiti akara miin ndi otu nchoputa na ndi otu ntulekorita. Nchoputa nchocha a bu na otu nchoputa nwere akara miin 79.83 ebe S.D bu 3.99. Ndi otu ntulekorita nwekwara akara miin di 69.19 ebe S.D ha bu 3.45. Akara nrite uru otu nchoputa bu 20.73 ebe 10.75 bu nke ndi otu ntulekorita. Nke a gosiri na miin mmeta nke oma umuaka e ji usoro egwuregwu kuziere omumu asusu Igbo kariji nke ndi e ji usoro nkiti kuziere.

Nkata

Nchoputa gosiri na usoro egwuregwu nyeere umuaka ndi otu nchoputa aka n'imuta asusu Igbo karija ndi otu ntulekorita. Nchoputa a dabara n'echiche Nair, Yusof na Arumugam (2013) ndi kwuwagara na usoro egwuregwu a haziri nke oma na-enyere umuaka praimari aka n'omumu asusu (Igbo). Ha kwadokwara na usoro egwuregwu na-enyere umuaka aka n'omumu ihe o bula ma na-ewulite amamihe n'ime ha. O bu n'ih na umuaka ndi otu nchoputa ritere erere n'ih omumu sitere n'usoro egwuregwu mere ha jiri mee nke oma karija ndi otu ha. O bu ya ka Gage na Berliner (1984) ji katoo iji okwu onu nkiti akuziri umuaka ihe o bula. Ha sir na o bu mma agha na-egbuka mmasi nwata nwere n'omumu ihe. Umuaka ndi otu nchoputa e ji usoro egwuregwu kuziere omumu asusu mere nke oma n'ih na ha nwere mmasi karija ndi otu ntulekorita ndi e ji usoro nkiti kuziere. Usoro egwuregwu na-ejide mmasi umuaka ogologo mgbe ka o ghara ida. Nke a dabara n'echiche Nelson na Hueners (2007) ndi kwadoro usoro egwuregwu n'ih na o bara uru ma na-eme ka umuaka nwee mmasi na mmesonye n'omumu asusu. Ha na-ejuputakwa n'obi anuri mgbe o bula e ji usoro egwuregwu akuziri ha asusu Igbo na-akpolite mmasi ha.

Nchikota nchoputa

Site na nnwale ndinazu e mere n'etiti ndi otu nchoputa na ndi otu ntulekorita, ochocha choputara na usoro egwuregwu bu

eziḡbo usoro nkūzi mara mma ka ndi nkūzi webata na nkūzi ha mgbe niile n'ihī na ọ na-amīta ezi mkpūrū na nkūzi na ọmūmū. A ga-ahūta nke a site n'akara miin nrite ha nwere na nnwale ndinazū bụ 79.83 maka ndi otu nchọpūta ebe 69.15 bụ maka ndi otu ntūlekōrīta. Ndi otu nchọpūta nwere akara uru di 20.73 ebe ndi otu ntūlekōrīta nwere 10.75

Nke a gosiri na usoro egwuregwu na-akpalī mmasi umuaka nke na-enweta mmesonye ha. O buru na ha e nweghi mmasi n'omumu asusu, ha agaghī esonye n'ihe onye nkūzi na-akūzi na klasi.

Mmechi

N'ebe a, ọchọcha gbasoro mbunuche nchọcha a mee mkpariṭa ūka n'ihe ọ chọputara. Mputara nchọcha a na-ezipūta na usoro egwuregwu bụ ọkpoka usoro nkūzi nwere ike iḡwalite ọmūmū asusu Igbo n'ulo akwukwō pramari nke mbu di ka a tūlere ya na usoro nkīti. Usoro egwuregwu na-emetūtakwa mmekōrīta oha ha ma jiri ekemeke uche ha na-enyocha ihe di na gburugburu ha. Ha na-esite kwa na nhuru ūwa ha amūta ihe n'uzo nke onwe ha. Ya bu na ndi nkūzi praimari kwesiri idi na-eji usoro nkūzi egwuregwu kwa mgbe kwa mgbe n'ihe ọmūmū, n'ihī na usoro nkūzi na-eme ka umuaka na-eji onu amu ihe ọmūmū. Usoro a na-eme ha idi gara gara mgbe ọ bula, nke na-apūta ihe na mmesonye ha. O na-emekwa ka ihe onye nkūzi na-akūzi toọ atō. O na-ebelatarā onye nkūzi oke mfumahu, ipia utari, otutu okwu ma ọ bụ oke mba ma mee ka ha mūta ihe ọ na-akūzi ngwa ngwa. N'aka nke ozo, iji usoro nkīti kuziere umuaka ihe anaghī ekwe ha weputacha mmuo ha isonye n'ihe ọmūmū n'ihī na ọ na-egbuka mmasi ha, nke metūtara mmesonye ha inyū oku ma mezie ha nwee mmuo iju oyi na nke na-ebuere ha ime mkpotu na klasi nakwa ngharipu. N'ime ihe niile, usoro egwuregwu na-enyere umuaka aka inweta uru n'ozuzu oke n'usoro nkūzi na ọmūmū

Ntunye aro

Site na nchọputa nchọcha a, ọchọcha tụtutara aro ndị a:

-Ka a na-eji nka usoro egwuregwu na-akuziri ndị nkuzi nọ ọzuzu na kọleeji Keedukeshon na Mahadum ka ha mụta ma jiri mmụta ha nwetara kuziere ụmụaka n'ụlọ akwụkwọ praịmarị ka ha nwee ike imeta nke ọma n'omumụ Igbo.

-Ka ndị na-enye ndị nkuzi ọzuzu n'ụlọ akwụkwọ kọleeji keedukeshon na Mahadum gbaa mbọ hụ na onye nkuzi ọ bụla matara ka e si agugodu nke bụ asụsụ Igbo agụ. Onye nkuzi praịmarị na-amaghị Igbo agụ, olec etu ọ ga-esi akuziri ụmụaka ọgụgụ na odide. Nke a bụ ezigbo ihe ima aka dịjiri omumụ asụsụ Igbo.

Edensibịa

Abonyi, D. O. (2018). Creating a conducive Home Environment for the Acquisition of Igbo Language and Culture. A Psycholinguistic Perspective. In Nwokoye, Onuoha, Chinagorom (Eds), *Trail-Blazing Discourses on Linguistic and Igbo*. A Festschrift in Honour of Prof. G.I. Nwozuzu, ihu 349 – 359.

Ali, A. (2006). *Conducting Reasearch in Educational and Social Sciences*. Enugu: Tashiwa Network.

Azikiwe, U. (1995). *Language Teaching and Learning*. Onitsha: Africana. Fep Publishers Ltd. Andura

Bodrova, E. (2008). Make-believe play versus academic skills. A Vygotskian approach to today's dilemma of early childhood education. *European EarlyChildhood Education Research Journal* 16,(3), 357-369. Retrieved 4th July, 2022.

- Carr, M. (2000). *Assessment in early childhood settings*. London: Paul Chapman.
- Chomsky, N. (1959). *Review of B. F. Skinner Verbal Behaviour language*. The Hague: mouton 35, 26, 26.
- Dewey, J. (1938). *Intelligence in the Modern World John Dewey Philosophy Joseph Ratner (ed)*. Canada: Random House Inc.
- Donnell, J. C. O (2011). *Choosing a Preschool*. www.charlotteparent.com/guides Retrieved 4th July, 2022
- Ewunonu, N. N.& Epuchie,V.N.(2014). Play: Its Importance to a Child's Early Childhood. *Alvan School of Educational Journal* 9 (1), 128 – 138.
- Fafunwa, B. (1983). *Yoruba in Education*: In Afolayan, A. (ed.) *Yoruba Language and Literature*. Ibadan: UIP/UPL.
- Federal Republic of Nigeria. (2004). *National Policy on Education*. Abuja: NERDC Press.
- Francais, P. (2011). 'Play-way Method at Preschool' Category. www.preschoolfranchise.in/play-way-method-at-preschool.html. Retrieved 4th July 2022
- Froebel, F. (1970). *The Education of Man*. Translated and Annotated by Hailman W. New York: A. M. Kelly
- Gage, N. L. & Berliner, D. C. (1984). *Educational Psychology*.www.worldcat.org Retrieved 4th January, 2022.

- Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong-parent child bonds. *American Academy of Pediatrics*. www.pediatrics.org
- Hindeme, U. O. S., Egounleti, P. M. & Kottin, E. (2018). The Role of Songs in Teaching English to EFL Beginner Learners: The Case of Some Secondary Schools in Benin, Republic. Accessed from www.academic.edu. 20th May, 2022.
- Istomia, Z. M. (1977). The Development of Voluntar Memory in the Preschool-age Children. In *Soviet Developmental Psychology*. M. Cole (ed). New York: M.E. Sharpe.
- Kraus, R. (1990). *Recreation and Leisure in Modern Society* (4thed). New York: Harper Collins College.
- Lakoff, G. na Johnson, M. (1980). *Metaphor we live*. Chicago: Chicago University Press.
- Maheshwari, V. K. (2013). Froebel: *The Play-way Method*. Free wikipedia. Retrieved 20th May, 2022.
- Mbah, B. M. (2012). Language Policy. Mother Tongue Education and the Role of the Nigerian Language Teacher in Nigerian Language Education. *Journal of Education and Practice* 3, 48 – 54.
- Mbah, B. M. (2018). Lectures on Cognitive Linguistics. Nnamdi Azikiwe University. Awka
- Nair, S. M., Yusof, N. M., Arumgugam, L (2013). The effects of using the play method to enhance the mastery of vocabulary among among preschool children.

Procedia Social and Behavioural Sciences 116,
 3976- 3982

- Nelson, J and Hueners, D. (2007). *Games and Special Activities*. English Language Workshop.London: Longman
- Nigeria Educational Research Council (1982). *Ikuzi Igbo: Usoro Ndị Tosiri Iso*. Ibadan: African University Press.
- Nwadike, I. U. (1990). *Nka na Usoro Nkuzi Igbo: Igbo Methodology*. Nsukka: Ifunanya Publishers.
- Nwigwe, N. (2012). Factors in the Design and Production of Language Textbook. *Journal of Human Kinetics and Health Education*. 1, (1) 141 – 150.
- Nworgu, B. G. (2016). *Educational Research: Basic Issues and Methodology*. Enugu: University Trust Publishers.
- Rinuoluciri, M. (2015). Grammar Games, Cognitive, Affective and Drama Activities for EFL Students. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scarfo, C. and Littleford, J. (2008). *It's Child's Play*.<http://www.etfo.ca/Publications/Voice/Voice%20Back%20Issues/Documents/February%202008/child's%20play.pdf>.
- State Primary Education Board (SPEB) 2021\2022
- Sugar, S. & Sugar, K. (2012). Primary Games, Experiential Learning Activities for Teaching Children. K-8,Jossey: Bass Publishing House.

Ude, U. F. (2018). *Nduzi n'Usoro Ime Nchọcha n'Asụsụ Igbo*.
Enugu: Computer Edge Publisher

UNESCO (2013). *Mother Tongue Education and Books: Celebration of International Mother*